

milo je z besedo ljubil, molil in pel. Vsi, ki smo čuli, smo ljubili, molili, peli.

»Slovenija... Sveta... Edina... Tebi... naše duše... Tebi... srca naša... Tebi... zadnjo kapljo naše krvi...«

Pobožnost je vzela govorniku glas. Tedaj: sredi solnčnega poldne kakor popolnoči ob treh, nenadoma, blizu, ostro, zategnjeno, petelinji klic...

»In šel je Peter ven in se bridko zjokal.« (Luka 22, 62.)

Trojen obisk

Silvin Sardenko

Pri materi

Tja na poljê, na ravno poljê,
ven na posavsko pojdem poljê;
tiho na grob, na materin grob
zjokam srce iz težkih tesnob.

Mati, o kaj sva bila midvâ
le za bridkost rojena oba?
Kaj da se mora nama povsod
v trnje zaviti sleherna pot?

Ali se tam, nad zvezdami tam,
časi lepí obetajo nam?
Ali je zor za Šmarno gorô
sel, ki pošilja ga nam nebo?

V tebi je molk, ob tebi je smeh —
kakor v nekdanjih ljubljenih dneh.

Pri bratu

Tja na šentvidske njive hitim.
Ivan počiva. Dobro je z njim.
»K jaselcam vstani! Greva po mah?
Mene je v gozdu samega strah.« —

»Ali še vedno jasli gradiš?
Čas je, da stešeš težek si križ.« —
»Jasli še vedno. Križ so, seve,
križ so stesali že mi ljudje.« —

»Luč se iz večne Luči rodi:
Ali so slepe tvoje oči?« —
»Luč je rojena! — To je moj križ:
Zanjo gledalcev več ne dobiš!« —

V tebi je mir, ob tebi je mir:
nisi ne pevec, niti pastir.

Pri pevcu

Glej, na grobu tvojem sem, Prešeren:
nanj položil očenaš sem veren.

»Mir in med se zliva v grobnem spanju —
kaj mi hočeš v tišem domu v Kranju?«

Pesmi v srcu ti neiztrohnênem,
kakor jih ne najdem več v nobenem.

»Kak godi se pevcem v tvojem času?
Kakšne so pomladi na Parnasu?«

Malo je vodnjakov, mnogo korcev;
malo pesmi, mnogo stihotvorcev.

»Daj uho na vabo toplim dihom
in boš srečal se z nebeškim stihom;
daj oči, da rosa jih umije,
in boš videl rožo poezije;
daj obraz pod jasne solnčne žarke,
in ne boj se steze-samotarke.«

V srcu slišim nove melodije,
novo solnce v moji duši sije;
le bojim se, da utihne pesem,
da ugasne ogenj, zanj se tresem,
ko čebela plaha pred vremenom
v panj povrača s sladkim se bremenom.

Eno dopoldne

(Poglavje iz »Mladosti«)

Ksaver Meško

Sredi v Štefanovih lepih sanjarijah o prejšnjem dnevu krepko zazvoni. Tovariši ropotaje beže v klopi. Štefanu naglo oblede in se porazgube vse lepe slike, kakor splasene ptičke sfrfotajo sanjarije iz sobe in se porazgube v nedogledne daljave. Pričenja se trda resničnost.

Štefan naglo pripravlja pero. Ker sedi tik pred katedrom, mu je poverjen častni, dasi časih ne preprijetni posel, da podaja gospodom profesorjem pero, da jim nosi zvezke v konferenčno sobo, da prinaša v šolo in odnaša nazaj v fizikalični kabinet instrumente in potrebščine za fizikalične poizkuse.

Latinščina — nič hudega. Julius Cezar je prijeten mož.

Nemščina — šolska naloga. Profesor zre vso uro skozi okno na dvorišče in na hiše onstran dvorišča, si gladi brado, briše in popravlja ščipalnik. Le prehitro mine ura.

»A zdaj bo, kar bo! Bog pomagaj!« na tihem in v skrbeh razmišlja Štefan, ko profesor nemščine z zvezki stopa iz sobe.

Le prenašlo mineva odmor petih minut.

Malo preden pozvoni, se Štefan pokorno in po naročilu javi v kabinetu pri profesorju matematike, kratko »doktorju«, ker je edini doktor na zavodu.

Ta mu naloži tri trikotne iz debele, belo in rdeče barvane žice in kopo istotakih palic.

»Nosil bi že to kramo,« razmišlja Štefan, s tovorom stopajoč pred profesorjem, »ko bi le ne trebalo teh kotov, trikotov in četvero-kotov računati. Nesrečnež, ki je iznašel take puste račune!«

Toliko da je doktor zapisal svojo uro v tednik, vrnil Štefanu pero in je je ta obrisal ob podlogo suknje, ter je položil na klop, že udari strela iz jasnega:

»Dolinar, gehen Sie zur Tafel!«

Navadno mora namreč Štefan pisati in risati, kadar doktor razlaga. Hude so te ure!

Štefan gre kakor obsojenec pod vislice.

Doktor obrača na katedru trikotne iz palice, kaže še z rokami, kako se vrte, razlaga in pojasnjuje z veliko vnemo.

»Dolinar, zdaj nam pa narišite trikotnik, če sta znani dve stranici in srednjica tretje stranice, in nam zračunite...«

Doktor našteva neke številke. Samó napol jih sliši Štefan. Ves obupan riše z dolgimi črtami, piše kar z največjimi črkami in številkami. — »Bo tabla prej polna!«

»Manjše rišite in pišite. Kam pa mislite pisati? Ali doli v tla? Also, nur zu!«

»Nur zu! Nur zu! Če znaš!« se na tihem srdi Štefan. »Ali sem mar jaz profesor?«

A riše in piše vendar, v smrtnih težavah. Govori počasi, a odločno, kakor bi mu bilo vse znano, vse mu malenkost:

»Narišem neomejeno premico. V njej vzamem točko O. Odtod narišem...«

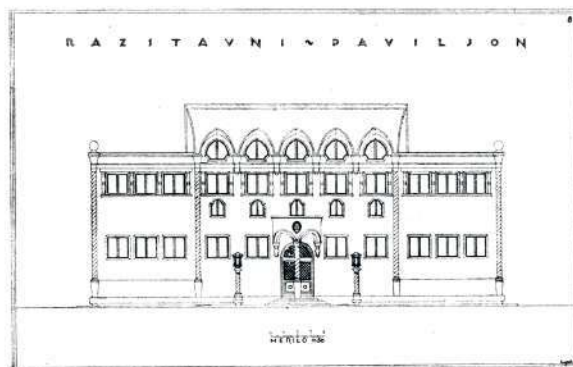
»Falsch! Kam pa mislite?« ga jedko zaustavi doktor, v nemščini seveda, saj mu je slovenščina bolj španska ko Štefanu matematične skrivnosti. Trd Tirolec je.

»Nariši najprej trikotnik,« šepeta v prvi klopi Hanžel.

»Sie, Hansell, werden Sie schweigen. Sami nič ne znate!«

Hanžel umolkne. Tudi Štefan molči in si oddiha.

»Also, schreiben Sie!... Da, prav tako... Ne, napačno! Saj kota niti ne poznate. Vi,

Vurnikova šola:
Zunanjščina razstavnega paviljona

Štefan Dolinar, vam pa je matematika res knjiga s sedmimi pečati. — Torej, dalje! — Ne, čisto napačno! — Ach, Gott, sind Sie dumm! — Paralelogram morate vendar narisati. Dobro. Kaj vam je v njem znano? Napišite! — Ne tako! — Ali ste zajtrkovali žganje, da pišete take neslanosti?«

»Nič, ne pa žganje!« uporno misli Štefan. »Ti lahko govoriš, ki si sit!«

»Kaj pa tako grdo gledite? Sie grober Bauer! Wo sind Sie den zu Hause? In der Koloß oder in Kroatien?«

»In der Koloß nicht! In der Nähe von Kroatien,« rezko odgovori Štefan in odloži kreda na deščico pred tablo.

V zadnjih klopi hihetanje. Nekdo tiho zamrmra.

»Tako govorite z menoj! Vi, Štefan Dolinar, kaj bo z vašim redom iz vedenja, ne vem.«

Doktor naglo in nervozno suče plave brke in gleda Štefana čez ščipalnik — slabo znamenje, znamenje, da se ga loteva jeza.

»Oprostite, prosim, gospod doktor. Nisem nameraval...«

Štefanu glas nalahko drhti. Napol od jeze, napol, ker vendar ne bi rad ranil doktorja. Zakaj v srcu ga ima prav rad.

Doktor suče brke in razmišlja.

»Tako — tako...«

»Pa ga pusti, hudičev Tirolec! Kaj pa ga vedno zmerjaš,« zagode v predzadnji klopi Čušov bas.

»To ste bili vi, Čuš, kaj?«

»Ne, gospod doktor.«

Štefan pogleda skrivaj, postrani po razredu doli. Čuš stoji v klopi kakor sveča. Lasje mu srše pokonci kakor ježu bodice.

Štefan mu hvaležno pokima, prijateljski se mu nasmehne.

»Bil je vendar vaš glas. Ne lažite!«
»Ni mogoče, gospod doktor.«
»Se ti je resnico poveda, mustafač sirovi!«
se zasrdi v svoji prleški govorici Klemenčič, tik za Čušem, v zadnji klopi.

»Und das waren Sie, Klemenčič.«
»Bitte, Herr Doctor, ich habe nur gesagt, daß es der Čuš nicht war.«

»Lügen Sie nicht. Ich habe doch seinen Brummbarbaß gut gehört. Beide trage ich ins Klassenbuch ein.«

Štefan sliši — obrniti se proti katedru noče; iz ključbovalnosti kaže doktorju hrbet — kako zarožlja s ključi in odpira miznico.

»Bitte, Herr Doctor, es wäre möglich, daß ich etwas zu vorlaut mitkonstruiert habe.« se umika Čuš.

Kratek molk. Štefan vidi postrani, kako nekateri sklanjajo glave niže h klopem, dva, trije izvlečejo robce in se polglasno usekujejo: smeh hočejo s tem zadušiti in zakriti.

»Hört, hört« — čez nekaj časa doktor z ledeno-ironičnim glasom — »was für Möglichkeiten doch der Čuš da zuläßt.« — Rožlja s ključi, Štefan sliši, da jih je potegnil iz miznice. — »Still sind Sie und stören Sie nicht den Unterricht mit Ihrem Bauernknechtbaß. Setzen Sie sich, Sie grober Flegel! Klemenčič, Sie auch!«

Čuš in Klemenčič tiho sedeta, zadovoljna, da ju ni zapisal v razrednico, ampak ju samo oštel, čemur pa so tako že vsi vajeni. Štefan jima je iz srca hvaležen, da sta se postavila zanj.

»Rechnen Sie jetzt weiter, Dolinar!« —

»Hvala Bogu, eno leto vic sem danes spet odslužil,« se razveseli Štefan, ko pravi doktor o polenajstih: »Pojdite v klop! Zdaj bom izkušal.«

Ob enajstih si Štefan spet naprti ves tovor palic in trikotov in jih nese za doktorjem iz sobe. Ko jih v kabinetu odloži in se leseno pokloni, da bi odšel, vpraša doktor: »Ali zaitrkovali danes ste?«

Štefan namrši obrvi in molče odkima. V srcu pa se srdi: »Kaj vprašaš, saj veš, da nisem!«

»Ne? To imate.«

Vzame z mize dva rogljiča, rumena kakor pšenično zrno, in ju da Štefanu.

»Lepa hvala, gospod doktor.«

A še zahvala zveni osorno in uporno, in poklon je okoren in lesen, kakor bi bilo vse mlado telo zadrevenelo. Le oko ni več tako

mračno. In skozi srce zaveje toplo in oživljajoče kakor božajoči pomladni dih skozi golo vejevje.

Ko stopi Štefan v šolsko sobo, že junaško melje rogljič z zdravimi, le nekoliko preveč stisnjenimi zobmi — znamenje velike in odločne svojeglavosti.

»Pa ti jih je dal doktor?« vpraša Čuš, napol še jezno, napol dobrovoljno.

»Doktor, kdo pa!«

»Pa vendar ni taka žival, kakor se dela.«

Zadovoljnost zveni iz mogočnega basa. Tudi njemu se jasni lice. Nasmeji se, da se mu zalesketajo beli zobje.

In Štefan se smehlja. Misli: »Glej, tudi Čušu je laže pri srcu, ker mu ni treba doktorja sovražiti, kakor sva mu med uro pač oba prisegla.«

»Štefan, pismo! Krajcar sem plačal, lisici* jaz. Vrni mi ga!«

Visoko v zraku drži Hanželič, Ormožanec, velik, lep fant, pismo.

»Daj pismo! Krajcar ti ostanem dolžen: danes ga nimam.«

»Pa bodi, ker si ti.«

Štefan vidi takoj: od doma.

Z velikimi okornimi črkami piše oče:

»... Mati spet bolehajo. Priden bodi, da jih ne žališ. In uči se, da res kdaj bo kaj iz Tebe. Vsi trpimo in delamo zate, vsi težko čakamo, da kaj postaneš. Leta so slaba, težko plačujem. Ne pozabi tega. Prosi gospo, naj malo potrpijo. Brž ko spravim skupaj, pridem, da jim plačam. In glej, da si gospe pokoren. Tvoj oče.«

Štefan se sklanja globoko nad pismo. Bolj mu drhti zdaj roka, ko drži pismo, nego mu je drhtela, ko mu je pred osmo uro držala urnik in so mu oči strmele na tretjo uro: Matematika.

Zvoni. Štefan se zgane. Hitro, skrbno in ljubeče spravi pismo v žep, odpre atlas.

Zgodovina in domoznanstvo. — S silo odtrga Štefan misli od pisma, s katerim mu je zavel v srce dih in vonj domačega ozračja in ob katerem mu je oko v trenutku zazrlo domačo hišo, mater, bolehno, a vedno skrbno, očeta, resnega, delavnega iz noč v noč, sestro, brate, vse se trudeče zanj, za študenta, ki samó stane, ki od doma, od vseh domačih, od njih truda in dela samo zahteva in jemlje, a nikomur še nič ne da in ne koristi... S

* »Schulfuchs« = šolski sluga.

silo odtrga dušno oko in misli od teh slik, da bi bil z vsem srcem pri predmetu.

Ravnatelj, tudi Tirolec, hud Nemec, a sicer dober mož, predava jasno in krasno, z ognjem.

Štefanu se iskre oči, ko posluša zgodovino celjskih grofov. Kakor bi bil sam med žalujočimi, mu je hudó in bridkó, ko prime vitez dvorjanik ob grobu zadnjega Celjana grb s tremi zlatimi zvezdami in ga razlomi, rekoč: »Danes grof celjski — in nikoli več!«

V duhu gleda Štefan zadnje ostanke davne slave, slikovite razvaline celjskega gradu, kakor jih s klasično besedo opisuje predavatelj.

»V Celje pojdem na višjo gimnazijo, nikamor drugam!« se mu poraja ob teh blestečih opisih v duši trdni sklep.

V domoznanstvu govori ravnatelj o rodovitni Slavoniji.

»Djakovar, Residenz des Bischofs Stroßmayer, des größten Deutschen- und Magyarenhassers in Österreich.«

Vroč val krvi zaplove Štefanu v lice. Oči mu zaplamte od nenadne, silne misli. Stisne zobe, da zaškripljejo, roke zviije v pesti.

»Takšen hočem biti tudi jaz! Prisegam. Amen.«

Božje kraljestvo

Jože Pogačnik

Zvon nebeškega kraljestva

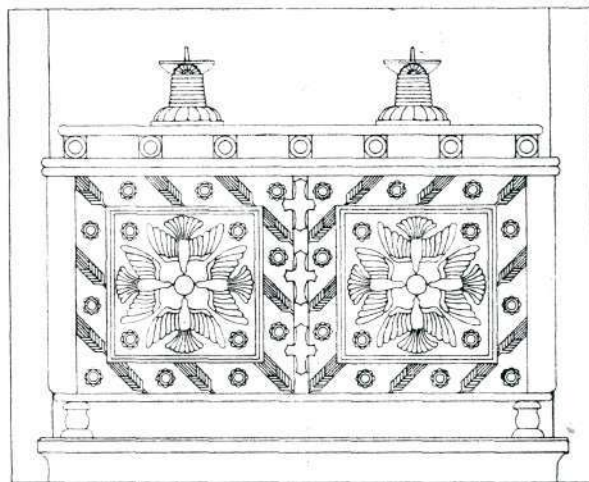
Zvon

čez borov gozd
pozdrav prinaša.
(Da bi bolje ga nosili,
bori v molk so se sklonili.)

Zvon — kot čaša
zvrnjena strdi
s poljan nebeškega kraljestva...

Tih kot gozd stojim. —
V moje srce med kaplja,
polni mi ga do vrha.

V meni Jakobova lestva
vstala je do večnosti — — —
palo sinje je neba
v moje dvignjene oči. —

Vurnikova šola: Menza za kapelo v Vratih

Božje kraljestvo

Na skali vrt rajski
s sedmerimi viri,
da božje življenje
v brst slednji se širi.

Na žametnih tratah
se ovce pasó,
pobožni pastirji
jim pesmi pojo.

Ob čedi kresnice —
vodnice ovca,
Gospod jim je rekel,
da luč so sveta.

Na vrtu na sredi
je belo drevo,
kresnice in čeda
od njega jedo...

Glej! Človek v skalovju
pot išče potrj.
Prižgimo mu luči,
da najde na vrt!

Da sem dete

Včeraj sem si nekaj zaželel,
tiho sem Očetu razodel:

»Rad bi dete bil, tak majčkeno,
da še videl ne bi me nikdo.

Danes, glej, po polju sam sem šel,
ptico videl sem in sem strmél:
v sinje viške vedno bolj je šla,
vedno bolj očem izginjala.
In je videti več bilo ni —
let njen šel je tik pod zvezdami. —